

Kieliparlamentti 2022: Kieli, koulutus ja teknologia



Lasten ja nuorten
kriittisen
nettilukemisen taidot
ja työkaluja taitojen
tukemiseen

Elina Hämäläinen
elina.k.hamalainen@jyu.fi
tutkija, vuorovaikutusvastaava
Critical-hanke
Jyväskylän yliopisto

educritical.fi

1

 strateginen TUTKIMUS	 LITERACY- ohjelma Tiedon lukutaito ja tietoon perustuva päättöksenteko	 Tampereen yliopisto  JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ  HELSINGIN YLIOPISTO  OULUN YLIOPISTO
---	---	--

2



KANSALLINEN
LUKUTAITOSTRATEGIA
2030

VISIO
Suomi
maailman
monilukutaitoisin
maa 2030

MISSIO
Lukeva
elämäntapa
tasa-arvon,
sivistyksen ja
hyvinvoinnin
perusta

Sivistys Yhdenvertaisuus
ja tasa-arvo Hyvinvointi

Kriittinen lukutaito on
tärkeässä roolissa
kansallisessa
lukutaitostrategiassa.

CRITICAL

3



CRITICAL

Tavoitteenamme on
tukea 10-17-vuotiaiden
lasten ja nuorten
kriittisen lukutaidon kehittymistä.

strateginen TUTKIMUS

4



Kriittinen lukutaito

Kriittisellä lukutaidolla tarkoitamme kirjoitettujen ja multimodaalisten tekstien analysointia, arvioimista ja tulkitsemista.



5



Millaiset kodin lukemiskäytännöt tukevat kriittistä lukemista?



6



**Miten eri ikäiset
oppilaat ja opiskelijat
osaavat arvioida
nettitekstien
luotettavuutta?**



7



**Kehittämme
oppimateriaaleja,
joita voidaan
käyttää kriittisen
lukutaidon
opetuksessa.**



8



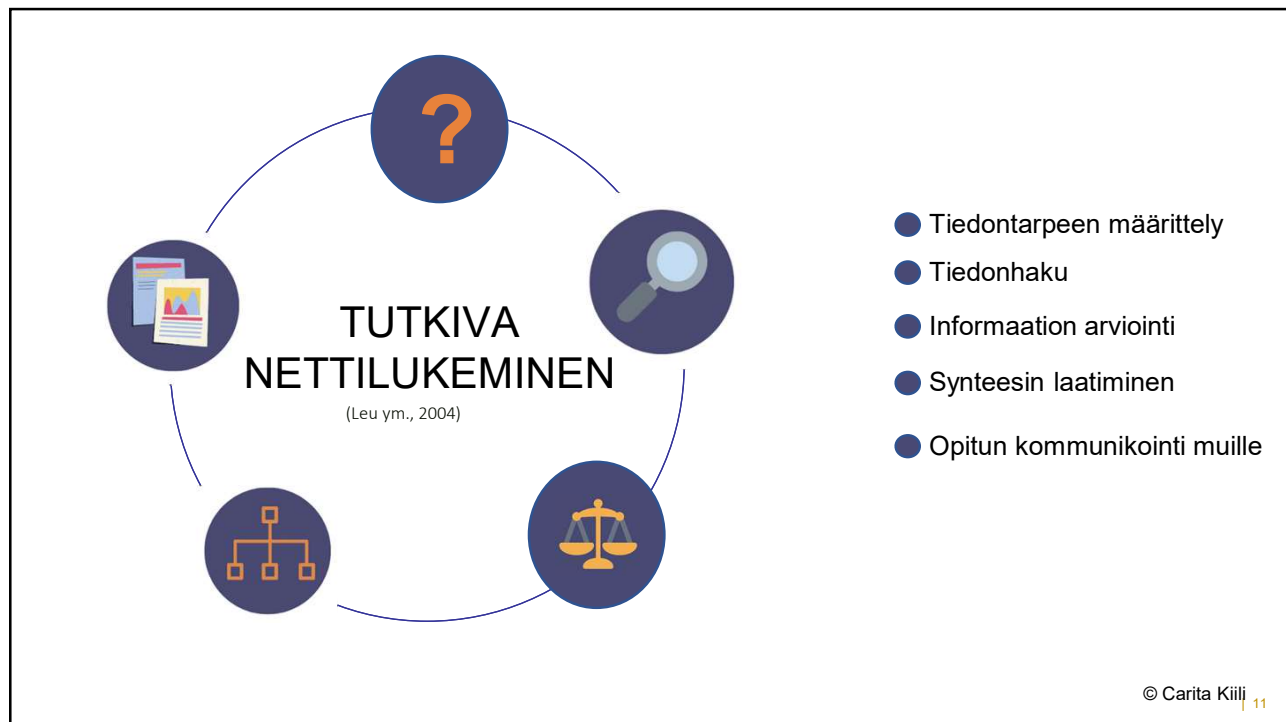
9

YouTube FI 6.07

CRITICAL-hankkeen esittelyvideo: bit.ly/educritical

Twitter: @educritical
Facebook: Critical-hanke
Kotisivut: educritical.fi

10



11



12



13

Kriittisen nettilukemisen testi: Tehtävänanto

© Carita Kiili



Hei!

Olen faktantarkastaja Max. Faktantarkastaja arvioi, onko nettisivuilla oleva tieto tarua vai totta.

Minua pyydetään usein laittamaan nettisivut paremmuusjärjestykseen niiden luotettavuuden perusteella. Voi kuulostaa helpolta, mutta sitä se ei suinkaan ole. Arvioinnissa pitää huomioida monia asioita!

Saat kokeilla tehtävässäni minun kehittämiä apukysymyksiä. Lue jokainen nettisivu huolella ja vastaa sivua koskeviin kysymyksiin. Kun olet valmis, käytä vastauksia apunasi, kun laitat sivut paremmuusjärjestykseen niiden luotettavuuden perusteella.

Minäkin luen sivut ja laitan ne järjestykseen. Katsotaan lopuksi, olimmeko me samaa mieltä järjestyksestä!

Lykkä tehtävään!

Kiili ym. (2022; arvioitavana); Lavi (2021)

14

Kiili ym. (2022; arvioitavana); Lavi (2021)



Tuotteet Tarjoukset Yhteystiedot



Me kaikki tiedämme, että se mitä syömme vaikuttaa meihin monella tapaa. Vaikutukset ulottuvat jopa mielialaamme ja muistimme! Ennen tärkeitä kokeita on syytä varmistaa, että aivosi saavat riittävästi energiaa sokerista. Sokeri nimittäin parantaa muistiasi.

Asiakaskyselyssämme monet opiskelijat olivat sitä mieltä, että sokerin syönti ennen koetta parantaa heidän muistiaan ja auttaa heitä ratkaisemaan vaikeita tehtäviä. Asiakkaidemme mukaan karkkien napostelu auttaa myös hallitsemaan jännitystä ennen tärkeää koetta.

Jotta muistisi olisi parhaimmillaan kokeessa, varmista riittävät sokeritasot välipalapatukalla! Karkkitaivaasta löytyy runsas valikoima välipalapatukoita. Neuvoja sopivan tuotteen valintaan voi aina kysyä myyjältä, painottaa myymäläpäällikkömme Sari-Miia Siltanen. Kannattaa seurata myös uutuuksiamme. Makuja riittää niin, ettei varmasti pääse kyllästymään!

Menestystä kokeisiin!
Venni Häkkänen, Karkkitaivaan toimitusjohtaja

 Suomen suurin karkkivalikoima
  Uusimmat uutuudet meiltä
  Karkit arkeen ja juhlaan

Tunnistustehtävä

Kuka on kirjoittanut tekstin?

☐ Karkkitaivas
☒ Venni Häkkänen
☐ Sari-Miia Siltanen

 Katso, oletko samaa mieltä Maxin kanssa.

Hienoa! Kirjoittaja on Venni Häkkänen.

Arviointitehtävä

Arvioi, kuinka paljon kirjoittaja tietää sokerin vaikutuksista.

Tietää vain vähän 1 2 3 4 5 6 Tietää paljon

☒ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6

Lukitse vastaus

Kiili ym. (2022; arvioitavana); Lavi (2021)

17



Tuotteet Tarjoukset Yhteystiedot



Me kaikki tiedämme, että se mitä syömme vaikuttaa meihin monella tapaa. Vaikutukset ulottuvat jopa mielialaamme ja muistimme! Ennen tärkeitä kokeita on syytä varmistaa, että aivosi saavat riittävästi energiaa sokerista. Sokeri nimittäin parantaa muistiasi.

Asiakaskyselyssämme monet opiskelijat olivat sitä mieltä, että sokerin syönti ennen koetta parantaa heidän muistiaan ja auttaa heitä ratkaisemaan vaikeita tehtäviä. Asiakkaidemme mukaan karkkien napostelu auttaa myös hallitsemaan jännitystä ennen tärkeää koetta.

Jotta muistisi olisi parhaimmillaan kokeessa, varmista riittävät sokeritasot välipalapatukalla! Karkkitaivaasta löytyy runsas valikoima välipalapatukoita. Neuvoja sopivan tuotteen valintaan voi aina kysyä myyjältä, painottaa myymäläpäällikkömme Sari-Miia Siltanen. Kannattaa seurata myös uutuuksiamme. Makuja riittää niin, ettei varmasti pääse kyllästymään!

Menestystä kokeisiin!
Venni Häkkänen, Karkkitaivaan toimitusjohtaja

 Suomen suurin karkkivalikoima
  Uusimmat uutuudet meiltä
  Karkit arkeen ja juhlaan

Arviointitehtävä

Arvioi, kuinka paljon kirjoittaja tietää sokerin vaikutuksista.

Tietää vain vähän 1 2 3 4 5 6 Tietää paljon

☒ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6

Lukitse vastaus

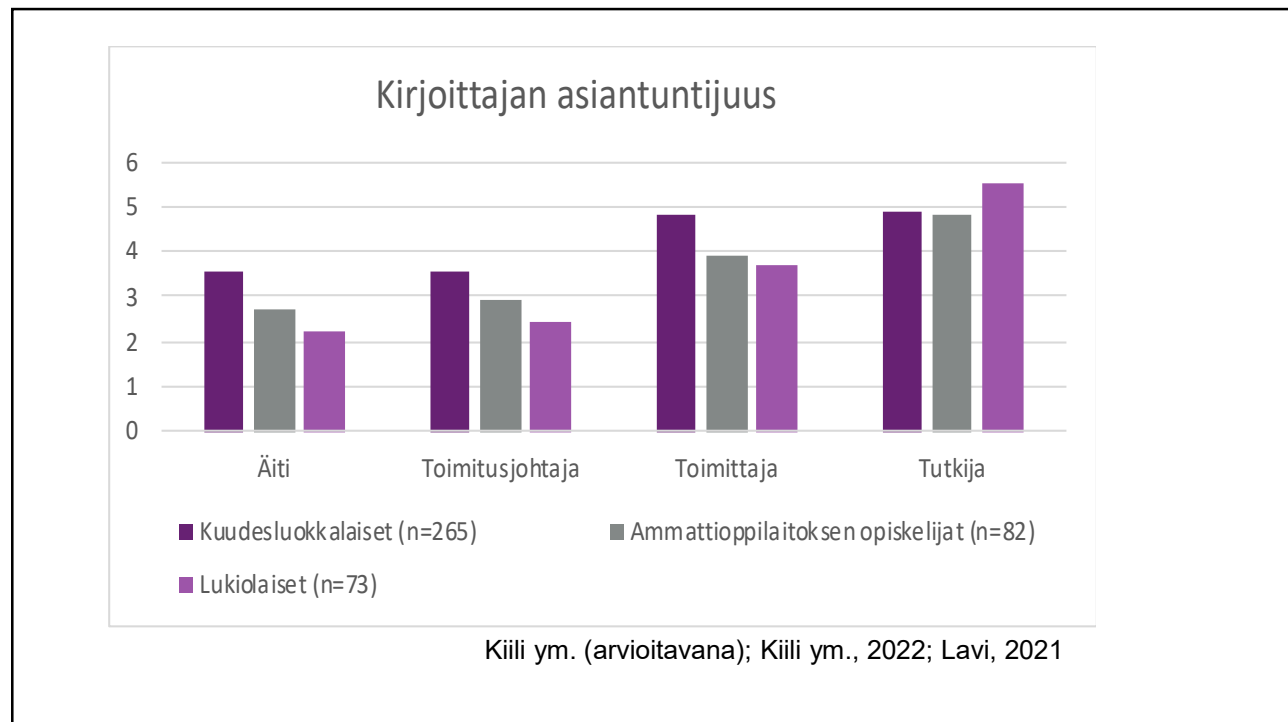
Perustelutehtävä

Ajattelen näin, koska

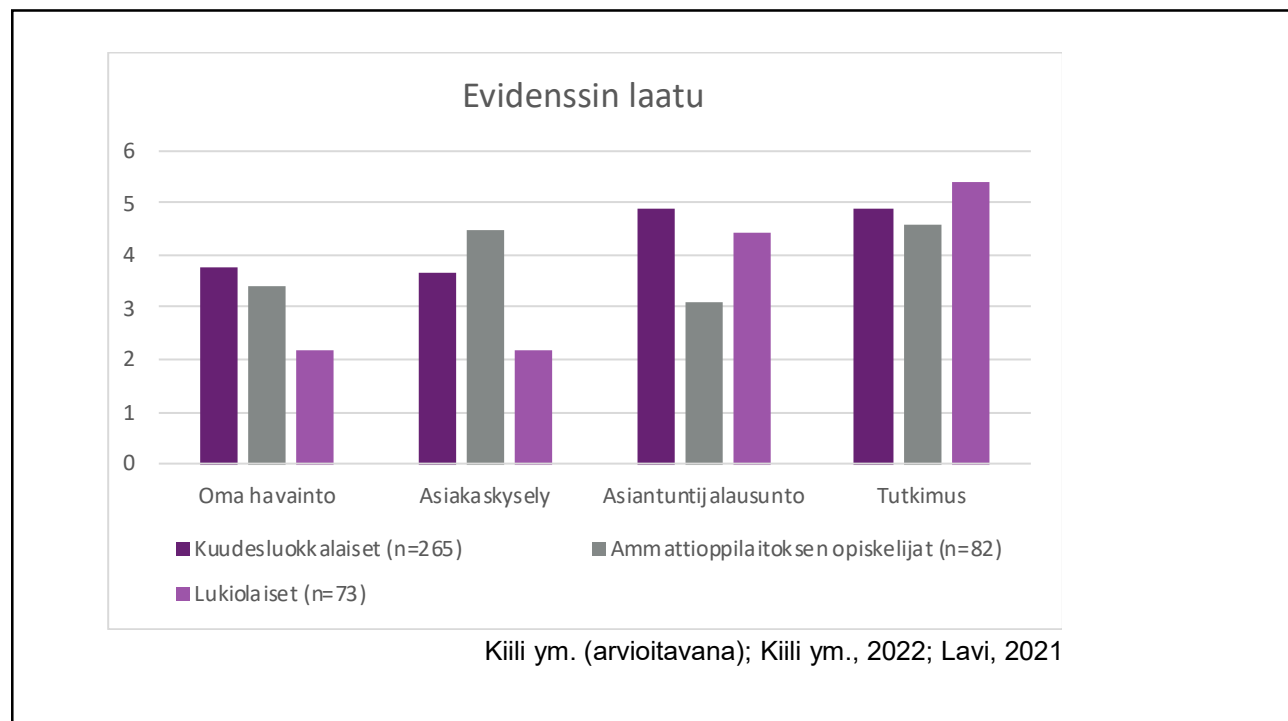
☐ hänen työnsä liittyy sokerisiin tuotteisiin.
☐ hän on yrityksen johtaja.
☒ hän ei ole terveysalan ammattilainen.
☐ hän osaa kertoa sokerin vaikutuksista.

Kiili ym. (2022; arvioitavana); Lavi (2021)

18



19



20

Palaute oppilaalle



Terve XX, tässä Max!

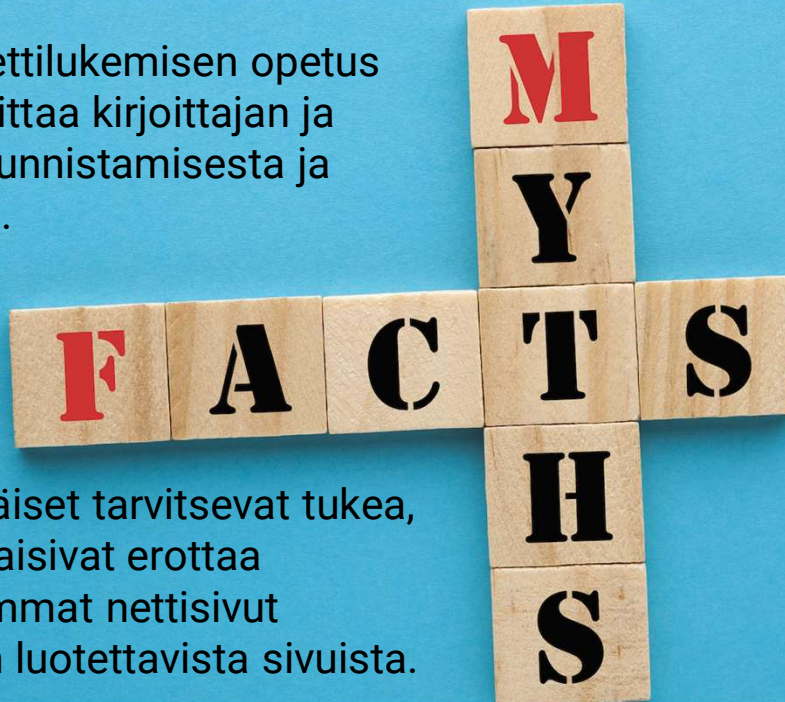
Mahtavaa! Olit osannut laittaa tekstit luotettavuusjärjestykseen. Tutkimuslaitoksen sivu oli toden totta luotettavin ja sanomalehtiteksti toiseksi luotettavin! Kaksi muuta tekstiä eivät olleet kovin luotettavia.

Sinulla on kriittistä silmää, jota tarvitaan faktantarkastajan työssä. Olit oivaltanut, että äidin kirjoittamaan blogitekstiin kannattaa suhtautua varauksella! Niin tein minäkin. Blogia pitävä äiti ei ole terveysalan asiantuntija ja hänen tavoitteenaan oli suostutella muut vanhemmat muuttamaan toimintaansa. Kun tavoitteena on muiden suostuttelu, kirjoittaja voi sortua hieman liioittelemaan asioita. Hyvä, että olit tarkkana!

Kiili ym. (2022; arvioitavana); Lavi (2021)

21

Kriittisen nettilukemisen opetus on hyvä aloittaa kirjoittajan ja julkaisijan tunnistamisesta ja arvioinnista.



Alakouluikäiset tarvitsevat tukea, jotta he osaisivat erottaa luotettavimmat nettisivut vähemmän luotettavista sivuista.

22



23

Tehtävänanto	Tehtävänanto NETTILUKEMISEN TEHTÄVÄ (tehtävässä esitetty tilanne on kuvitteellinen) <i>Hei!</i> <i>Olen 23-vuotias ja pian pienen lapsen äiti Pietarsaaresta. Olin erään rokotustietoa välittävän kansalaisjärjestön yleisöluentotilaisuudessa, jossa sanottiin, että vauvaa ei kannata rokottaa, koska rokotteet heikentävät vastustuskykyä ja aiheuttavat autismia. Neuvolan terveydenhoitaja taas suosittelee rokotamista.</i> Voisitko selvittää, kannattaako minun rokotuttaa lapseni? <i>Terveisin</i> <i>"epätietoinen äiti"</i> TEHTÄVÄNÄSI on siis vastata äidille, kannattaako hänen rokotuttaa lapsensa. Etsi internetlähteistä mahdollisimman luotettavaa tietoa, jonka avulla voit ottaa kantaa kysymykseen ja perustella kantasi. Osoita vastauksessasi, mihin lähteisiin perusteluissasi tukeudut. Hämäläinen ym., 2021 24
Tiedontarpeen määrittely	
Tiedonhaku hakukoneella	
Pääideoiden poiminta Lähteiden arviointi	
Suosituksen laatiminen	

24

Hämäläinen ym., 2021

Tiedonhaku

Nettilukeminen / ARONI
 Turnstile: 1429K
 Ainaa jälellä 53 min

[ajlje hakukone](#)

rokotteet

Tietoja 59,200 tuloksesta (0.34 sekunnissa)

Totta ja tarua - Rokottaminen - THL
<https://thl.fi/web/rokottaminen/hyodyt-ja-haitat/totta-ja-tarua>
 Rokotteet sisältävät hyvin pieniä määriä apu- ja säilöntäaineita, esimerkiksi formaldehydiä ja alumiinia. Näitä tarvitaan rokotteiden tehoon ja säilyvyyden ...

Rokotukset | Mehiläinen
<https://www.mehilainen.fi/rokotukset>
 Näillä sivuilla on kerrottu tietoa rokotteista. Osa rokotteista kuuluu rokotusohjelmaan ja ovat ns. peruserokotuksia, osa taas kausierokotuksia. Lisäksi kerromme ...

Rokotus - Veripalvelu
<https://www.veripalvelu.fi/verenluovutus/luovutus.../rokotus>
 Näitä verenluovutuksen kannalta turvallisia rokotteita ovat mm. hinkkysärokote, influenssaarokote, jalkikaurusarokote (tetanus), kurkkumätäarokote, ...

Nytkisaantoja rokotteiden säilyvyydestä
<https://www.slideshare.net/.../nytkisaanto-antoon-saun-kauit>
 30. kesäkuu 2017 ... Nytkisaantoja rokotteiden säilyvyydestä. Ulpu Elonsalo, 12.6.2017.

Rokotteiden anto suun kautta - Rokottaminen - THL
<https://thl.fi/web/rokottaminen/.../rokotteiden-anto-suun-kautta>
 Rokote ei ole käytössä Suomessa rotaviruserokote. Tällä sivulla esitellään videolla ja kuvallisin ohjein, miten annat suun kautta annettavan rotaviruserokotteen ...

Rokotukset - Hyvinkää Internet
<https://www.hyvinkaa.fi/soosiaa/.../rokotukset/>
 Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta saa maksuttomasti peruserokotusohjelman kuuluvia rokotteita. Aikuiset saavat rokotteet ottamalla yhteyttä omahoitajaan ja varausmalla ajan ...

Rokotukset
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=skl000025
 22. tammikuuta 2009 ... Vittois-rokote aiheuttaa sivuvaikutuksia. Lisäksi kuumeita ja ärtyvyyttä ilmenee lapsilla.

2. VAIHE:
LÄHTEIDEN ETSIMINEN

Etsi kolme (3) lähdettä, joiden avulla pystyt antamaan tulevalle äidille mahdollisimman luotettavaa tietoa siitä, kannattaako hänen rokotuttaa lapsensa.

Saat käyttöäsi Googlen täsmähakukoneeseen, joka sisältää 36 lähdettä. Käytä vain tätä hakukonetta ja valitse kolme lähdettä näistä vaihtoehdoista. Muiden hakukoneiden käyttäminen lähteiden etsimiseen ei ole sallittua.

Täsmähakukone toimii Googlen tavoin, mutta se sisältää rajatun määrän lähteitä, jotka kaikki ovat suomenkielisiä. Mikäli lähde sisältää hyperlinkkejä, älä avaa niitä.

Jätä valitsemasi lähteet auki selaimen välilehteen tai erilliseen ikkunaan.

Googlen täsmähakukoneeseen voit avata (ja sulkea) alla olevista linkeistä.

[Avaa hakukone / Sulje hakukone](#)
[Avaa hakukone uuteen välilehteen tai ikkunaan](#)

1. lähde: Kopioi valitsemasi lähteen verkko-osoite alle varattuun tilaan. *

2. lähde: Kopioi valitsemasi lähteen verkko-osoite alle varattuun tilaan. *

3. lähde: Kopioi valitsemasi lähteen verkko-osoite alle varattuun tilaan. *

Googlen täsmähakukone
 35 valittua nettitekstiä

Opiskelijat valitsivat
 kolme lähdettä

25

Hämäläinen ym., 2021

Tiedonhaku

Nettilukeminen / ARONI
 Turnstile: 1429K
 Ainaa jälellä 46 min

3. VAIHE:
LÄHTEIDEN ANALYSOIMINEN

Tutustu valitsemissi lähteisiin ja tee niihin liittyvät tehtävät.

1. LÄHDE: <https://thl.fi/web/rokottaminen/hyodyt-ja-haitat/totta-ja-tarua>

Mitkä ovat 1. lähteen kolme keskeisintä asiaa, joita voit hyödyntää vastatessasi äidille, kannattaako hänen rokotuttaa lapsensa? *

Kirjoita alla olevaan laatikkoon asiat, jotka mielestäsi tekevät tästä lähteestä luotettavan. *

Mitkä asiat mahdollisesti heikentävät lähteen luotettavuutta? *



TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

ROKOTTAMINEN

Totta ja tarua

Monet rokotuksiin ehkäistävät taudit ovat käyneet hyvin harvinaisiksi tai hävinneet kokonaan Suomen erinomaisen rokotuskattavuuden ansiosta. Siksi on ymmärrettävää, että kysymykset rokotamisen tarpeellisuudesta nousevat esiin. Kun pelkoa taudista ei enää ole, kiinnittyy huomio rokotusten todellisiin tai epäilyihin riskiin. **Seuraavassa käsitellään yleisimpiä väitteitä rokotusten tarpeellisuudesta.**

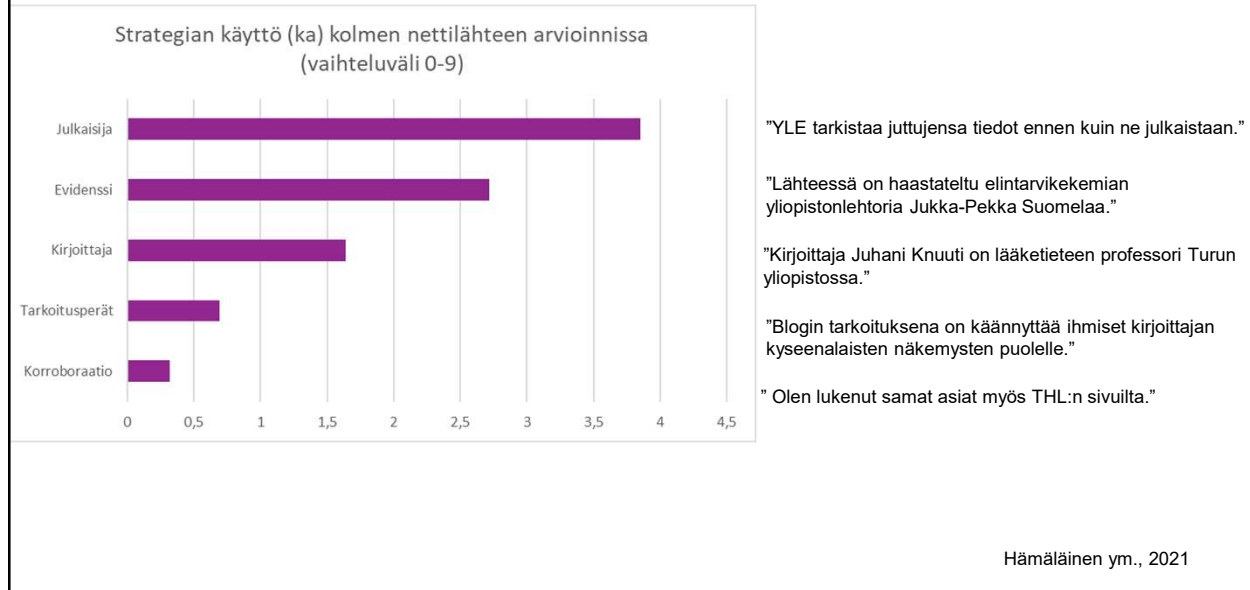
Hyvä hygienia ja ravitus riittävät tautien ehkäisyyn

Hyvä hygienia ja ravitus auttavat osaltaan joidenkin tautien torjunnassa, mutta vasta rokotukset ovat hävittäneet taudit maastamme. On tautia, joiden tarttuminen riippuu paljonkin hygieenisistä oloista tai ravitsemuksesta, esimerkiksi tuberkuloosi. On myös tautia, joiden tarttumisen hygienialla ja ravitsemuksella ei ole juurikaan merkitystä, esimerkiksi hinkkysä, tuhkarokko, vihurirokko ja sikotauti. Kohnottu elintaso ei vähentänyt myöskään Hib-bakteerin aiheuttamia vakavia infektoita: niiden esiintyminen oli Suomessa huipussaan juuri ennen rokotusten aloittamista 80-luvulla.

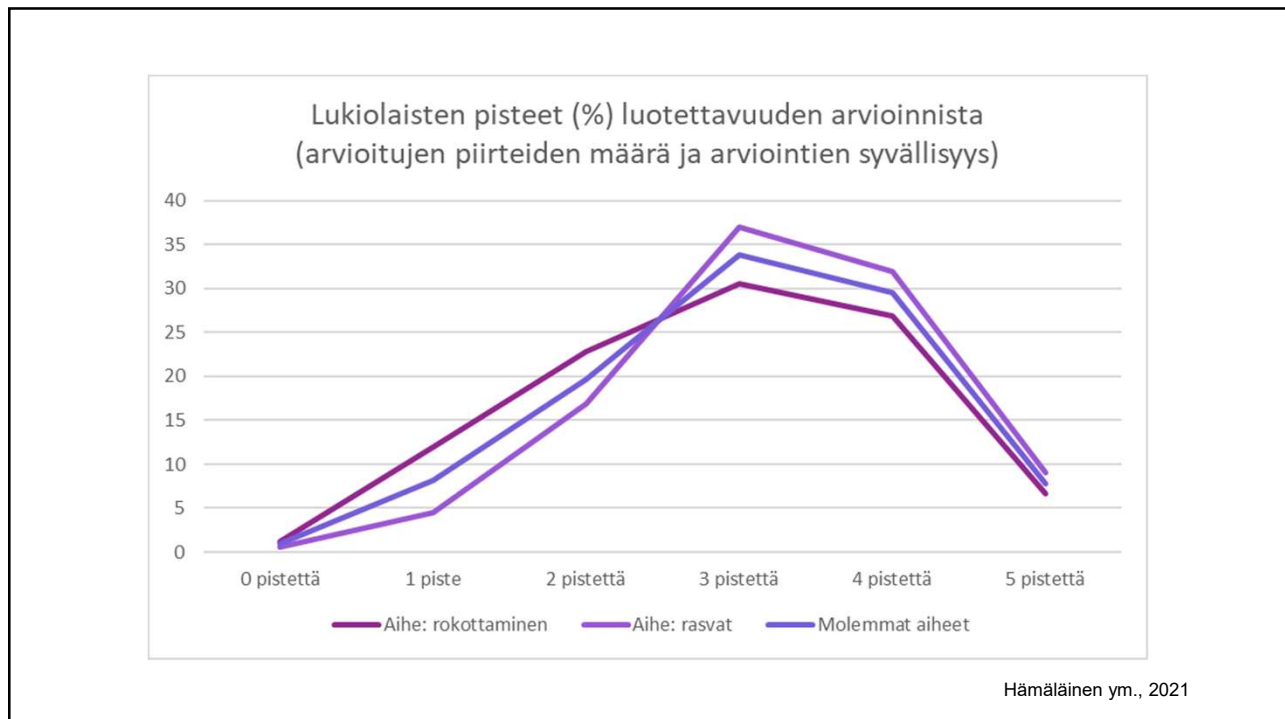
Pääideiden poiminen & luotettavuuden arviointi

26

Lukiolaisten arviointitaidot (N = 345)

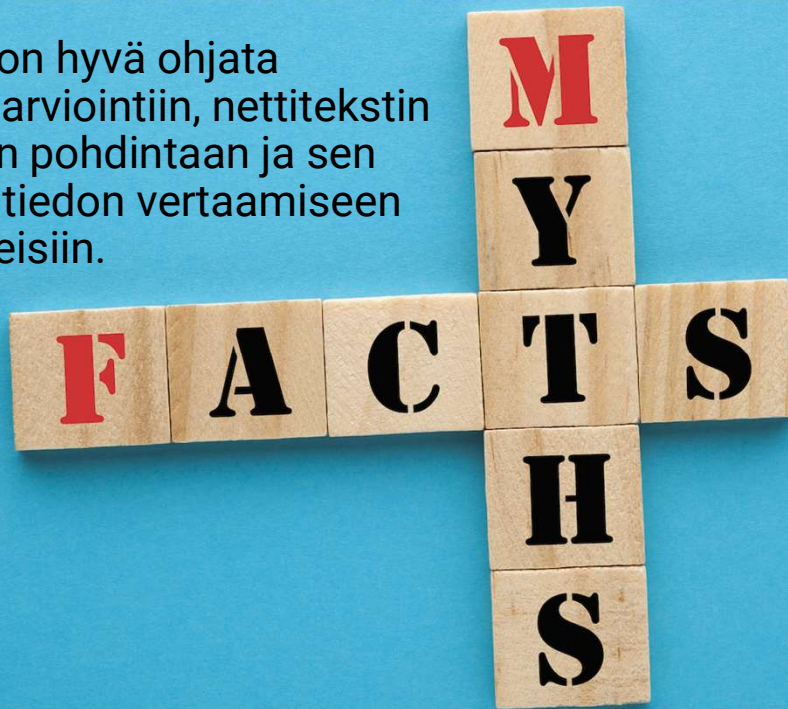


27



28

Lukiolaisia on hyvä ohjata syvälliseen arviointiin, nettitekstin tarkoituksen pohdintaan ja sen sisältämän tiedon vertaamiseen muihin lähteisiin.



29



Työkaluja
arviointitaitojen
opettamiseen

Löytyvät myös: educritical.fi
→ oppimateriaalit

30

CR

Voivatko koirat syödä viljaa? Kenen viesti on luotettavin?

Lue alla olevat viestit. Arvioi kunkin viestin kirjoittajan asiantuntijuutta, tarkoituksiperää ja evidenssiä.
Mitä enemmän annat tähtiä asiantuntijuudesta, sitä enemmän ajattelet kirjoittajalla olevan tietoa asiasta, josta hän kirjoittaa.
Mitä enemmän annat tähtiä tarkoituksiperästä, sitä enemmän uskot, että kirjoittaja pyrkii viestillään pelkäästään hyvään eikä täten tavoittele omaa etuaan.
Mitä enemmän annat tähtiä evidenssistä, sitä parempana pidät todisteita, jolla kirjoittaja tukee väitettään.
Käytä antamiasi tähtiä apuna, kun arvioit, kenen viesti on luotettavin.

Viesti 1



Inka Virtainen
Toimittaja

Lapset kysyvät -palstan toimittaminen on työtä helmiä. Saan etsiä vastauksia lapsia askarruttaviin kysymyksiin!

Eelis 10 vuotta kysyy, tulisiko koirien syödä samaa ruokaa kuin susien. Tiedustelin asiaa professori Robert Waynelta, joka on tutkinut koirien ja susien perimää. Hän kertoi, että susien ruokavalio koostuu pääasiassa lihasta. Koirat ovat puolestaan sopeutuneet susia monipuolisempaan ruokavalioon. Professorin mukaan terveet koirat voivat siten syödä myös viljoja ja kasviksia.

Asiantuntijuus: ☆☆☆☆☆

Tarkoituksiperät: ☆☆☆☆☆

Mitä kirjoittaja väittää?
Millä (=evidenssi) hän tukee väitettään?

a) Asiantuntijan näkemyksellä
b) Omalla kokemuksellaan
c) Tutkimustuloksilla

Evidenssi: ☆☆☆☆☆

Viesti 2



Mikko Kinnunen
Eläinlääkäri

Olen toiminut kunnan eläinlääkärinä jo 12 vuotta.

Epäiletkö koirallasi olevan allerginen viljalle? Aivan kuten ihmiset, myös koirat voivat saada allergisia reaktioita viljoista. Tutkimuksien mukaan erityisesti irlanninsetterit voivat olla herkkiä viljalle. Samalla tutkimukset osoittavat, että koirien allergiset reaktiot ovat kuitenkin melko harvinaisia. Jos koirasi on terve eikä sillä ilmene ripulia tai kutiavaa ihottumaa, sille voi huoletta antaa myös viljaa.

Asiantuntijuus: ☆☆☆☆☆

Tarkoituksiperät: ☆☆☆☆☆

Mitä kirjoittaja väittää?
Millä (=evidenssi) hän tukee väitettään?

a) Asiantuntijan näkemyksellä
b) Omalla havainnoillaan
c) Tutkimustuloksilla

Evidenssi: ☆☆☆☆☆

Viesti 3



Taisto Korppila
Lastenhoitaja

Hoidan lapsia työkseni ja vapaa-ajalla hoidan omaa loppakarvaani!

Viljaa sisältävä ruoka ei sovi koiran ruokavalioon. Olen poistanut koirani ruokavalioista kokonaan vehnän, maissin ja riisin. Vain lihaa sisältävä ruokavalio on tehnyt koiralleni silmin nähten hyvää. Toivonkin, että kaikki muutkin karvatassujen omistajat suosivat viljatonta ruokavaliota. Mielestäni viljaa sisältävien ruokien myynti koirille tulisi kokonaan kieltää!

Asiantuntijuus: ☆☆☆☆☆

Tarkoituksiperät: ☆☆☆☆☆

Mitä kirjoittaja väittää?
Millä (=evidenssi) hän tukee väitettään?

a) Asiantuntijan näkemyksellä
b) Omalla havainnoillaan
c) Tutkimustuloksilla

Evidenssi: ☆☆☆☆☆

Luotettavin viesti mielestäni on: _____

Kerro, miksi ajattelet näin?


Carita Kili & Riikka Anttonen, Tampereen yliopisto

31

CR

Tarvitsevatko kissat D-vitamiinilisä? Kenen viesti on luotettavin?

Lue alla olevat viestit. Arvioi kunkin viestin kirjoittajan asiantuntijuutta, tarkoituksiperää ja evidenssiä.
Mitä enemmän annat tähtiä asiantuntijuudesta, sitä enemmän ajattelet kirjoittajalla olevan tietoa asiasta, josta hän kirjoittaa.
Mitä enemmän annat tähtiä tarkoituksiperästä, sitä enemmän uskot, että kirjoittaja pyrkii viestillään pelkäästään hyvään eikä täten tavoittele omaa etuaan.
Mitä enemmän annat tähtiä evidenssistä, sitä parempana pidät todisteita, jolla kirjoittaja tukee väitettään.
Käytä antamiasi tähtiä apuna, kun arvioit, kenen viesti on luotettavin.

Viesti 1



Ari Kiiramo
Vaatesuunnittelija

Intohimona muoti ja kissat!

Kissat tarvitsevat D-vitamiinilisä! Kuura-kissani alkaa olla jo aika vanha. Puoli vuotta sitten huomasi, miten sen turkista oli lähtenyt kiillo. Vaikka Kuura saa D-vitamiinia kalasta, se tarvitsee myös muita D-vitamiinin lähteitä. Kun aloin antaa kissalleni D-vitamiinilisä, sen turkki alkoi taas kiiltää! Myös kynnet ovat entistä vahvempia!

Asiantuntijuus: ☆☆☆☆☆

Tarkoituksiperät: ☆☆☆☆☆

Mitä kirjoittaja väittää?
Millä (=evidenssi) hän tukee väitettään?

a) Asiantuntijan näkemyksellä
b) Omalla havainnoillaan
c) Tutkimustuloksilla

Evidenssi: ☆☆☆☆☆

Viesti 2



Aino Saarti
Markkinointijohtaja

Myymme tuotteita, joilla haluamme parantaa sinun iemmikkisi elämänlaatua!

Saahan kissasi tarpeeksi D-vitamiinia? Toisin kuin ihmiset, kissan elimistö ei pysty tuottamaan D-vitamiinia auringonvalosta. Kissojen on siis saatava D-vitamiinia vitamiinilisistä. Lukuisat asiakkaamme ovat kertoneet, kuinka VitaCat D-vitamiinipat ovat parantaneet heidän karvatassujensa hyvinvointia.

Asiantuntijuus: ☆☆☆☆☆

Tarkoituksiperät: ☆☆☆☆☆

Mitä kirjoittaja väittää?
Millä (=evidenssi) hän tukee väitettään?

a) Asiantuntijan näkemyksellä
b) Asiakkaiden kokemuksella
c) Tutkimustuloksilla

Evidenssi: ☆☆☆☆☆

Viesti 3



Minna Lehisari
Eläinlääketieteen tohtori

Tee tutkimusta, jolla haluan edistää iemmikkiläinten hyvinvointia.

Kissanomistajat kuulolle! Kissalle ei kannata syöttää turhaan D-vitamiinilisä. Tutkijat toteavat Eläinlääkärilehden artikkelissa, että liiallinen D-vitamiinin saanti voi olla kissalle myrkyllistä. D-vitamiinilisä voi käyttää vain, jos niitä osataan annostella oikein. Täytyy siis ensin tietää, kuinka paljon kissa saa D-vitamiinia ravinnostaan.

Asiantuntijuus: ☆☆☆☆☆

Tarkoituksiperät: ☆☆☆☆☆

Mitä kirjoittaja väittää?
Millä (=evidenssi) hän tukee väitettään?

a) Asiantuntijan näkemyksellä
b) Omalla havainnoillaan
c) Tutkimustuloksilla

Evidenssi: ☆☆☆☆☆

Luotettavin viesti mielestäni on: _____

Kerro, miksi ajattelet näin?


Carita Kili & Riikka Anttonen, Tampereen yliopisto

32

educritical.fi

CR ARVIOINTITYÖKALU



	0 pistettä	1 piste	2 pistettä
Kirjoittaja:	Opiskelija ei viittaa lähteen kirjoittajaan TAI viittaus on virheellinen (esim. opiskelija väittää kirjoittajan nimen puuttuvan, vaikka se on lähteessä ilmoitettu).	Opiskelija viittaa kirjoittajan luotettavuuteen pintapuolisesti mainitsematta häntä nimeä TAI huomioi, että lähteessä on ilmoitettu kirjoittaja / ei ole ilmoitettu kirjoittajaa. Tämän nettisivun on kirjoittanut asiantuntija. Kirjoittajan nimeä ei löydy.	Opiskelija nimeää lähteen kirjoittajan JA viittaa hänen koulutukseensa, ammattiin, asemaansa ja/tai taustaorganisaatioon. Kirjoittaja Juhani Knuuti on lääketieteen professori Turun yliopistossa. Blogin kirjoittajalla Vilma Piila ei ole terveystieteellistä koulutusta.
Julkaisija:	Opiskelija ei viittaa lähteen julkaisijaan TAI viittaus on virheellinen (esim. opiskelija väittää, että kuka tahansa voi kirjoittaa sivustolle, vaikka se on pidä paikkansa).	Opiskelija viittaa julkaisukäytäntöihin / julkaisijan asiantuntemukseen tarkentamalla mitä ja nimeämällä julkaisijaa. Asiantuntijat kirjoittavat tälle sivustolle. Julkaisijalla on alan asiantuntemusta.	Opiskelija nimeää lähteen julkaisijan JA kuvaa ja/tai arvioi julkaisukäytäntöjä / julkaisijan asiantuntemusta yksityiskohtaisella tavalla. YLE tarkistaa juttujensa tiedot ennen kuin ne julkaistaan. Terveystieteiden sivuille ei voi kirjoittaa kuka tahansa vaan sinne kirjoittavat esimerkiksi lääkärit.
Motivit:	Opiskelija ei viittaa lähteen kirjoittajan ja/tai julkaisijan motiiveihin TAI viittaus on virheellinen (esim. opiskelija väittää julkaisijalla olevan kaupallisia motiiveja, vaikka näin ei ole).	Opiskelija viittaa motiiveihin yleisellä tasolla TAI huomaa mainokset / niiden puuttumisen. Lähteen teksti on objektiivista. Nettisivulla ei ole mainoksia.	Opiskelija kuvaa ja/tai arvioi yksityiskohtaisesti lähteen kirjoittajan ja/tai julkaisijan motiiveja. THL:n tarkoituksena on edistää kansanterveyttä ja tulla siihen vaikuttavien tekijöitä. Blogin tarkoituksena on käännäyttää ihmiset kirjoittajan kyseenalaisten näkemysten puolelle.

33

educritical.fi

CR ARVIOINTITYÖKALU



	0 pistettä	1 piste	2 pistettä
Evidenssi	Opiskelija ei viittaa lähteessä esitettyyn evidenssiin TAI viittaus on virheellinen (esim. opiskelija väittää kirjallisuuslähteiden puuttuvan, vaikka ne on merkitty lähteeseen).	Opiskelija viittaa lähteessä esitetty evidenssiin yleisellä tasolla. Lähteessä on tilastoja. Tiedot eivät perustu tutkimuksiin.	Opiskelija kuvaa ja/tai arvioi lähteessä esitettyä evidenssiä yksityiskohtaisella tavalla. Lähteessä on haastateltu elintarvikealan yliopistonlehtoriin Jukka-Pekka Suomalainen. Nettisivulla esitellyn tutkimukseen on osallistunut satoja ihmisiä ja sen tulokset on julkaistu tiedelehdessä.
Varmentaminen	Opiskelija ei viittaa lähteen tietojen varmentamiseen muiden lähteiden avulla TAI varmentaa lähteen tiedot epäluotettavien lähteiden avulla.	Opiskelija mainitsee opettajan lms, luotettavan henkilön suosittelevan kyseistä lähdettä TAI viittaa omien aiempiin kokemuksiinsa kyseisen lähteen käytöstä TAI mainitsee, että lähteen tiedot tulisi varmentaa muiden lähteiden avulla. Terveystiedon opettaja on suositellut THL:n sivujen käyttämistä. Olen käyttänyt tätä lähdettä ennenkin ja huomannut sen tiedot luotettaviksi. En ole varma, voiko tietoihin luottaa eli ne tulisi tarkistaa jostain muun lähteen avulla.	Opiskelija mainitsee muita luotettavia lähteitä, joiden avulla lähteen tiedot voidaan varmentaa TAI joiden tiedot ovat ristiriidassa kyseisen lähteen tietojen kanssa. Olen lkenut samat asiat myös THL:n sivulta. Blogissa mainitut asiat ovat ristiriidassa toisen lähteen käyttämän Lääkärilehden artikkelin kanssa.

Elina Hämäläinen, Jyväskylän yliopisto & Carita Kiili, Tampereen yliopisto

34

Lähteet

- Hämäläinen, E. K., Kiili, C., Räikkönen, E. & Marttunen, M. (2021). Students' abilities to evaluate the credibility of online texts: The role of Internet-specific epistemic justifications. *Journal of Computer Assisted Learning*, 37(5), 1409–1422. <https://doi.org/10.1111/jcal.12580>
- Kiili, C., Bråten, I., Strømsø, H. I., Hagerman, M. S., Räikkönen, E., & Jyrkiäinen, A. (2022). Adolescents' credibility justifications when evaluating online texts. *Education and Information Technologies*, 1-30. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-10907-x>
- Kiili ym. (arvioitavana)
- Lavi, Riitta (2021). Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden nettitekstien arviointitaidot. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202105114793>
- Leu, D. J., Kinzer, C. K., Coiro, J. L., & Cammack, D. W. (2004). Toward a theory of new literacies emerging from the Internet and other information and communication technologies. *Theoretical models and processes of reading*, 5(1), 1570-1613.